

TÌM HIỂU BÀI HỌC GIÁO DỤC THIẾU NHI QUA *CHUYỆN HOA CHUYỆN QUẢ* CỦA PHẠM HỒ

Nhận bài:

13 – 11 – 2015

Chấp nhận đăng:

20 – 02 – 2016

<http://jshe.ued.udn.vn/>

Võ Thị Bảy

Tóm tắt: Giáo dục đạo đức là giáo dục thái độ, hành vi, cách hành xử đúng đắn của con người đối với các hiện tượng của đời sống xung quanh. Giáo dục đạo đức có vai trò quan trọng trong việc hình thành những cơ sở ban đầu trong nhân cách trẻ. Đây là nhu cầu đặc biệt quan trọng của gia đình và xã hội, là cơ sở cũng như động lực cho việc giáo dục thái độ đúng đắn, tự giác cho trẻ. Ở bài viết này, chúng tôi tìm hiểu những bài học giáo dục đạo đức cho thiếu nhi qua tập truyện *Chuyện hoa chuyện quả* như: bài học về cách ứng xử giữa những người thân trong gia đình; bài học về cách ứng xử trong tình bạn, tình thầy trò; bài học về ý thức trách nhiệm với quê hương, đất nước; bài học về sự ý thức trách nhiệm với bản thân, trên quan niệm của tác giả về nguồn gốc của mỗi loài hoa, quả trong cuộc sống.

Từ khóa: giáo dục đạo đức; cách ứng xử; chuyện hoa chuyện quả; nhân cách; thiếu nhi.

1. Đặt vấn đề

Phạm Hồ là một trong những tác giả quan trọng trong nền văn học thiếu nhi. Bên cạnh lĩnh vực thơ ca, Phạm Hồ còn là nhà viết truyện cổ tích mới. *Chuyện hoa chuyện quả* là một ví dụ. *Chuyện hoa chuyện quả* như một khu vườn đầy hương thơm và sắc màu của các loài hoa, quả. Điều đáng nói là từ mỗi loài cây quả ấy, tác giả nhìn ra số phận con người. Theo quan niệm của Phạm Hồ, sự tích hoa, quả bao giờ cũng được gắn với một phương diện nào đó trong đời sống lao động, chiến đấu và tình cảm của con người. Qua đó tác giả khẳng định rằng hoa quả thường là kết tinh của những tình cảm cao quý như tình mẹ con, tình anh em, tình thầy trò, tình vợ chồng... và vì vậy, chúng luôn có ích cho con người.

Chính vì lẽ đó, mỗi câu chuyện trong tập truyện đều viết về những điều rất bình dị, gần gũi dễ đi vào tâm hồn các em, hướng các em đến những bài học về cách ứng xử trong quan hệ gia đình, bạn bè, thầy trò, bản thân... Từ đó mang đến cho các em những bài học nhỏ,

nhỏ, chấp cánh nâng tâm hồn và nhận thức về đạo đức cho các em.

2. Giải quyết vấn đề

Chuyện hoa chuyện quả được Phạm Hồ viết theo lối cổ tích hiện đại. Tác giả viết về sự tích các loài hoa loài quả, để đi vào lí giải nguồn gốc cũng như tên gọi mà chúng đang có. Đây là mảng văn xuôi quan trọng trong sáng tác của Phạm Hồ. Mỗi một câu chuyện bao giờ cũng được gắn với số phận hoặc một phương diện nào đó trong cuộc sống của con người. Qua đó, nhà văn ca ngợi những phẩm chất đạo đức tốt đẹp, nhằm giúp các em có những hiểu biết ban đầu về một số chuẩn mực hành vi đạo đức cơ bản trong các mối quan hệ của các em với bản thân, gia đình, cộng đồng, quê hương, đất nước...

2.1. Bài học về cách ứng xử giữa những người thân trong gia đình

Mỗi sự tích về một loài hoa, quả đều gắn với một câu chuyện nghĩa tình trong cách đối nhân xử thế. Qua những câu chuyện cảm động ấy, tác giả hướng các em đến tình yêu thương nhằm giảm đi những điều xấu, điều ác. Tác giả đưa ra những giải pháp hành động tích cực, biến tình yêu thương thành những hành vi có ích. Trước hết là tình yêu thương của những người thân

* Liên hệ tác giả

Võ Thị Bảy

Trường Đại học Sư phạm - Đại học Đà Nẵng

Email: Sevenstar6985@gmail.com

trong gia đình. Đó là tình yêu thương của cha mẹ đối với con cái. Trong truyện *Sự tích quả Lòong Bong*, Phạm Hồ đã miêu tả mối tương cảm về tình mẫu tử thiêng liêng của hai mẹ con em bé nhà nghèo. Tác giả khẳng định chính tình yêu thương là sợi dây nối kết giữa mẹ và con. Sợi dây yêu thương ấy đã giúp hai mẹ con chống chọi lại với cái ác và muôn vàn nỗi đau khổ của cuộc đời. Chính tình yêu đã khiến người mẹ trở nên dũng cảm và sẵn sàng hi sinh bản thân mình vì con. Hay truyện *Sự tích cây sung* là hình ảnh người mẹ khi chết đi nhưng không muốn xa con nên hóa thành cây sung “*Hình ảnh cây sung nhiều quả như người mẹ nhiều con Quả sung có từ gốc đến cành như đàn con xưa bám lấy mẹ từ chân đến vai*” [2, tr.30]. Còn truyện *Sự tích cây chuối* là tấm lòng yêu thương con vô bờ bến của các bậc làm cha làm mẹ luôn lo lắng cho sự an nguy của con cái. Truyện *Sự tích cây dứa* ca ngợi tấm lòng hiếu thảo của cô gái đã liều chết đến vườn của tên chúa Chín Môm tìm thuốc quý về cứu mẹ. Cô gái đã bị kẻ ác chặt đứt cả mười ngón chân và mười ngón tay nhưng vẫn cố gắng đứng lên đem thuốc về cho mẹ rồi tắt thở. Cô gái ấy chết nhưng lòng hiếu thảo vẫn không nguôi thương nhớ mẹ nên cô đã hóa thành cây dứa với mong muốn lá cây lợp nhà mẹ ở, bẹ cây cho mẹ nhóm bếp dòng nước ngọt cho mẹ đỡ khát.

Ngoài ra, Phạm Hồ còn thông qua hình ảnh hoa, lá để diễn đạt tình cảm anh em ruột thịt thiêng liêng qua truyện *Sự tích hoa râm bụt*. Vì thương yêu em bị bại liệt nên mỗi ngày vào rừng hái củi, Cành đều cầu khẩn Bụt hiện linh để cứu giúp cho Búp. Thậm chí Cành sẵn sàng hoán đổi thân phận mình cho em chỉ mong Búp có thể đi lại khỏe mạnh như mọi người. Bằng tất cả sự cố gắng và tình yêu thương chân thành, Cành đã chiến thắng, đã chữa lành đôi chân cho em. Hay Truyện *Sự tích hoa sen* ca ngợi tình cảm chị em thắm thiết. Tuy không phải là hai chị em ruột thịt nhưng họ hết mực yêu thương nhau. Khi người em bị bệnh nặng khó lòng qua khỏi, người chị đã đưa thuốc quý của ông mình để lại trước khi mất để cứu em. Còn cô em, khi biết chị đang ở trong tình thế nguy cấp đã trao cái túi nhỏ, vật phòng thân của mẹ để lại tặng chị.

Có thể nói rằng, những câu chuyện về cách ứng xử bằng tình yêu thương giữa những người thân trong gia đình trong tập truyện *Chuyện hoa chuyện quả* đã tạo nên một thế giới tình cảm giàu đẹp, phong phú và mang giá trị nhân văn sâu sắc. Những bài học có ý nghĩa này sẽ

giúp các em hiểu hơn về vai trò và trách nhiệm của các thành viên trong gia đình.

2.2. Bài học về cách ứng xử trong tình bạn, tình thầy trò

Bên cạnh tình cảm gia đình, Phạm Hồ còn ngợi ca tình bạn, tình thầy trò. Nhà văn hiểu rằng, đối với các em, ngoài tình cảm quen thuộc của những người thân yêu trong gia đình, các em luôn có một nhu cầu không nhỏ về tình bạn. Bởi vậy, nhà văn đã dành cho các em những câu chuyện thú vị về tình cảm chân thành và đẹp đẽ về tình bạn. Đó là tình bạn giữa cậu bé nhà nghèo và rồng con trong *Sự tích cây nhãn*. Từ khi gặp rồng con còn là quả trứng nhỏ, cậu bé đã bao bọc che chở cho rồng con. Cậu xem rồng con như em ruột của mình, sẵn sàng chia sẻ tình cảm của mẹ với rồng con. Đến khi rồng con gặp nạn, cậu tìm cách chiến đấu, tiêu diệt kẻ thù để giành lại mắt cho rồng con, giúp rồng con nhìn thấy được “ánh nắng và trời đất”. Hay *Sự tích hoa đại* là câu chuyện cảm động về tình bạn giữa em bé nhà nghèo và hươu con. Từ cuộc gặp gỡ và giải cứu cho hươu con dưới hồ sâu, cậu bé và hươu trở nên thân thiết “*hình như cậu bé nói gì, nghĩ gì, hươu con đều hiểu được và ngoan ngoãn làm theo*” [2, tr.98]. Hươu là người bạn chia sẻ tất cả nỗi buồn của cậu bé khi phải sống xa mẹ. Cậu yêu thương hươu con như tình yêu của người anh dành cho đứa em bé nhỏ. Cậu chăm sóc cho hươu trong từng miếng ăn “*Hươu à, hươu ăn chóng lớn, hươu mọc đôi sừng thật cao, thật đẹp nhé*” [2, tr. 98]. Cậu sẵn sàng hi sinh bản thân mình để giúp hươu thoát chết dưới tay lão đồ tể. Qua những câu chuyện đẹp đẽ về tình bạn trên, Phạm Hồ đã giúp các em hiểu được tình cảm chân thành của con người với những người bạn loài vật là sự quan tâm, an ủi, vỗ về...; loài vật đã làm bạn với con người bằng sự cảm thông chia sẻ niềm vui, nỗi buồn. Và điều ý nghĩa nhất mà tác giả chuyển tải trong những câu chuyện về tình bạn chính là thông điệp: muốn có tình bạn đẹp phải biết yêu thương một cách chân thành.

Chuyện hoa chuyện quả còn là những bài học bổ ích giáo dục các em về truyền thống *Tôn sư trọng đạo*. Những truyện như *Sự tích cây nhãn sâm*, *Sự tích quả roi*, *Sự tích hoa phượng*, *Sự tích cây hoa ngó đồng* là những câu chuyện cảm động về tình thầy trò. Mỗi một câu chuyện là những cách ứng xử cao đẹp trong nghĩa thầy trò. Hình ảnh hai học trò cứ nấn ná không nỡ bỏ thầy ở lại một mình lúc lâm nguy đã thể hiện nghĩa cử cao đẹp của con người. Khi thầy giáo qua đời, họ đã

sống đúng như lời thầy dạy và thực hiện được tâm nguyện của thầy “*cố dạy cho lớp đàn em học đủ cái tốt, cái hay, cho đủ cái chữ, cái nghĩa, để sau này sẽ có lúc đem tài sức ra mà giúp ích cho đời*” [2, tr.49]. Bài học thâm thúy của thầy giáo dạy học trò trong *Sự tích cây nhân sâm* là bài học về cách làm người. Thầy muốn học trò phải nhớ mình là *Người*, và học trước hết là học làm *Người*. Sự hiểu thảo của người học trò nghèo đã chứng minh cho nét đẹp truyền thống của người Việt Nam. Phạm Hồ đã khẳng định: Người thầy không chỉ cho học trò của mình những “bò chữ”, mà còn giúp cho học trò của mình lớn khôn về tâm hồn, hoàn thiện về nhân cách. Học trò không chỉ biết ơn thầy qua những tiếng “ạ thưa” mà còn biết sống có ích với điều cao cả mà thầy đã dạy.

2.3. Bài học về tình yêu, ý thức trách nhiệm với quê hương, đất nước

Tình yêu quê hương, đất nước cũng là bài học mà Phạm Hồ gửi gắm qua *Chuyện hoa chuyện quả* nhằm giáo dục các em về ý thức trách nhiệm với quê hương đất nước. Hình ảnh cây hoa gạo trong *Sự tích cây hoa gạo* gợi nhớ hình ảnh người họa sĩ có tài, có lòng yêu nước luôn muốn cống hiến cho đất nước. Hình ảnh ngôi đền đồ được xây dựng từ ý tưởng của người họa sĩ, tạo nên sự trang nghiêm cho đất nước thay cho “cổng khải hoàn” ghi công những người chiến sĩ đã quyết lòng bảo vệ đất nước.

Hay bài học về lòng yêu nước, căm thù giặc và ý chí đánh giặc của hai anh em trong *Sự tích quả dưa, quả na*. Hai anh em Dừa và Na đã dũng cảm đứng lên đấu tranh tiêu diệt quân xâm lược. Họ đã chọn đỉnh đồi cao nhất giữa làng, làm vọng gác hình tròn. Từ trạm gác này, cô Na có thể quan sát các ngã đường, thấy rõ từng đội quân một và thông báo cho anh để tiêu diệt chúng.

2.4. Bài học về sự ý thức trách nhiệm với bản thân

Trong *Chuyện hoa chuyện quả*, Phạm Hồ còn khéo léo hướng các em đến những bài học về ý thức trách nhiệm với chính bản thân mình. Đó là sự cần cù, kiên trì nhẫn nại “có chí thì nên”. Phạm Hồ đã chỉ ra rằng: người có ý chí, biết giữ vững ý chí không chỉ là

người sẽ thành công mà còn luôn nhận được sự cổ vũ, yêu mến, giúp đỡ từ người khác. Nhờ có ý chí, cần cù, nhẫn nại mà nàng Mây trong *Sự tích quả bông vải* đã thoát khỏi cái chết, thoát khỏi âm mưu thủ đoạn của công chúa Thanh Hoa. Nàng cần cù giữ bèo để biến rễ bèo đen thành trắng; kiên trì chấp đống rễ bèo thành một sợi dài; cuộn nhỏ thành một cuộn chỉ như hình quả bưởi, rồi nén nhỏ lại như hình quả hồng. Hay nhờ sự cần cù, khắc phục khó khăn mà anh Mít trong *Sự tích cây mít và cây bí ngô* đã tìm được quả quý cứu mọi người thoát khỏi cái đói.

3. Kết luận

Chuyện hoa chuyện quả của Phạm Hồ là tập truyện mang giá trị nhân văn sâu sắc. Bằng huyền thoại về các loài hoa, loài quả trong cuộc sống, nhà văn đã đưa các em vào một thế giới độc đáo với những điều khám phá mới lạ, kì diệu để các em hiểu rõ hơn về những điều xung quanh mình. Đồng thời qua đó, tác giả còn nhắc nhở các em: hãy nâng niu, trân trọng mỗi loài cây, loài hoa xung quanh, bởi nó là kết tinh của những tình cảm tốt đẹp và thiêng liêng của con người. Nó là hiện thân của của cái đẹp, cái thiện, hướng các em đến những bài học về cách ứng xử trong quan hệ gia đình, bạn bè, thầy trò, bản thân... giúp các em đến với những chuẩn mực đạo đức cơ bản góp phần hoàn thiện nhân cách cho các em.

Tài liệu tham khảo

- [1] Hoàng Văn Cận (2005), *Dạy học tác phẩm văn học dành cho thiếu nhi*, tập 1, Nxb Giáo dục.
- [2] Phạm Hồ (2015), *Chuyện hoa chuyện quả*, Nxb Kim Đồng.
- [3] Lê Thị Bắc Lý (2003), *Giáo trình Văn học trẻ em*, Nxb ĐHSPT.
- [4] Trần Đức Ngôn, Dương Thị Thu Hương (1994), *Giáo trình Văn học thiếu nhi Việt Nam*, Nxb ĐHSPT.
- [5] Vân Thanh, Nguyễn An (2002), *Bách khoa thư văn học thiếu nhi Việt Nam*, tập 1, Nxb Từ điển bách khoa.

MORAL LESSONS FOR TEENAGERS THROUGH THE STORIES OF FRUITS AND FLOWERS BY PHAM HO

Abstract: Moral education means the education of human attitude, proper manners and behaviour towards the surrounding phenomena in life. Moral education plays an important role in forming primary bases of children's personalities. This is a demand of special importance from the family and the society, a basis and motivation for cultivating children's proper attitude and self-discipline. In this paper, based on the authors' conception of the origin of each kind of fruits and flowers in the real life, we study the moral education lessons for children drawn from the collection *The Stories of Fruits and Flowers* such as lessons on how to behave towards family members, friends, teachers and students, lessons on one's sense of responsibility for one's homeland as well as lessons on one's sense of self-responsibility.

Key words: moral education; how to behave; stories of fruits and flowers; personality; teenagers.